

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA

ANA PAPEŽ

PARTICIPACIJA OTROK PRI LUTKOVNIH DEJAVNOSTIH

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2019

UNIVERZA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA FAKULTETA
PREDŠOLSKA VZGOJA

ANA PAPEŽ

Mentorica: DR. HELENA KOROŠEC

PARTICIPACIJA OTROK PRI LUTKOVNIH DEJAVNOSTIH

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2019

POVZETEK

V predšolskem obdobju je v procesu učenja najpomembnejša igra. Otroka moramo obravnavati kot svobodnega človeka in mu tako z aktivnim vključevanjem omogočiti oblikovanje identitete. Pomembno je, da vzgojitelji zagotovijo bogato in spodbudno okolje, v katerem otroci raziskujejo in ustvarjajo skozi domišljijo.

V diplomski nalogi želim raziskati, kako lahko lutke vključimo v vzgojno-izobraževalni proces kot metodo za doseganje kurikularnih ciljev. Diplomaska naloga je razdeljena na teoretični in empirični del. V teoretičnem delu je predstavljen koncept participacije in vloga lutke v pedagoškem procesu. Lutka je nepogrešljiva v predšolskem obdobju, saj je dober posrednik med otrokom in odraslim ter okoljem. Udeležba otrok oziroma participacija pa je najbolj poznana v pedagoškem pristopu Reggio Emilia, ki je vse bolj uveljavljen tudi v slovenskih vrtcih.

V empiričnem delu diplomske naloge je predstavljen projekt, ki sem ga izvajala v enoti Najdihojca vrtca Ciciban v Novem mestu. V projektu so sodelovali otroci stari od 4 do 6 let. Motivirala sem jih z lutko in jim predstavila različne lutkovne tehnike, ki sem jih vključevala v vsakodnevne dejavnosti in dnevno rutino. Lutka se je izkazala kot uspešna pri motivaciji za udeležbo otrok pri dejavnostih, saj sem z njo prek igre dosegla cilje na vseh treh področjih otrokovega razvoja: spoznavnem, čustveno socialnem in psihomotoričnem. Odnosi so postali bolj odprti, povečala se je pripravljenost za medsebojno pomoč in sodelovanje, lutka pa je ustvarila tudi bolj sproščeno vzdušje.

Ključne besede: participacija, pedagoški koncept Reggio Emilia, projektno delo, lutka – ljubljene skupine, lutkovne dejavnosti

ABSTRACT

Play is an important part of the learning process during early childhood years. The child needs to be seen as a free young person and we need to enable them to create an identity through active involvement in the learning process.

It is very important that educators provide children with rich and stimulating environment. Children have to be given the opportunity to practice using their imagination, think creatively, and explore.

I, therefore, wanted to find out how we can involve puppets in the educational process. My thesis is divided into a theoretical and empirical part. The theoretical part introduces the concept of participation. Participation and the involvement of children are best known in Reggio Emilia's pedagogic approach which is becoming more and more established in Slovenian kindergartens.

In the empirical part of my thesis, I would like to present a project that I carried out in the Ciciban kindergarten in Novo mesto, in the unit called Najdihojca. Children from 4 to 6 years old have participated in the project. They have been motivated by the puppet, and I have also introduced various puppet techniques. The puppet turned out to be a successful motivator for everyday activities and during their daily routine. By using a puppet I targeted all three areas of child development; psychomotor, social-emotional and mental. Relationships between us have become more open. The readiness for mutual assistance and cooperation has definitely increased and I have also noticed that the puppet created an even more relaxed atmosphere.

Keywords: participation, pedagogical concept Reggio Emilia, project work, doll toy, puppet activity, learning through the game

KAZALO

UVOD.....	1
TEORETIČNI DEL.....	2
1. PARTICIPACIJA OTROK	2
1.1 Kaj je participacija?	2
1.2 Participacija kot pravica in participacija kot pravica in pogoj demokracije	3
1.3 Od manipulacije k etični participaciji.....	4
1.4 Stopnje participacije	5
1.5 Paricipacija v kurikulumu za vrtce	6
2. Pedagoški koncept Reggio Emilia	7
2.1 Ustvarjalnost v Reggio Emilia	9
3. UMETNOST V KURIKULUMU ZA VRTCE	10
3.1 Od simbolne do dramske igre.....	10
3.2 Igra z lutko in njena moč	11
3.3 Razvoj ob lutki	12
3.4 Vloga vzgojitelja in otroka v lutkovnem procesu	13
EMPIRIČNI DEL.....	14
4. LUTKOVNE DEJAVNOSTI V VRTCU	14
4.1 Opredelitev problema	14
4. 2 Cilji moje diplomske naloge so:	14
4. 3 Raziskovalna vprašanja oz. hipoteze so tri:	14
4.4 Raziskovalna metoda	15
5. PROJEKT LUTKE V VRTCU.....	15
5.1 Predstavitev skupine	15
5.2 Lutka kot ljubljeneec	16
5.3 Lutkovne dejavnosti	24
5.4 Igra v živo/dramska igra	27

5.5 Zaključek z ogledom posnetka	34
5.6 Refleksija	35
6. ZAKLJUČEK	36
7. LITERATURA	38

KAZALO SLIK

Slika 5.1: Poslušanje obnov zgodb.....	21
Slika 5.2: Branje knjig.....	21
Slika 5.3: Ljubljenska Nika pri zajtrku	22
Slika 5.4: Ljubljenska Nika v jutranjem krogu.....	22
Slika 5.5: Ljubljenska Nika v garderobi	23
Slika 5.6: Ljubljenska Nika pri družabni igri	23
Slika 5.7: Ročna lutka.....	26
Slika 5.8: Senčne lutke	26
Slika 5.9: Igra s senčnimi lutkami	27
Slika 5.10: Dramska igra	31
Slika 5.11: Izdelava senčnih lutk.....	32
Slika 5.12: Senčna lutka Ana	33
Slika 5.13: Igra s senčnimi lutkami	33
Slika 5.14: Ogled videoposnetka.....	35

UVOD

V predšolskih letih je za otroka najpomembnejša igra. Najbolj podpiram samostojno igro, saj se otrok tako uči sam. Pri tem lahko opazujemo slučajno, priložnostno ali načrtno, otrok mi tako da idejo za dejavnost, ki jim pomaga pri aktivnem učenju. Menim, da so lutke pri tem lahko v zelo veliko pomoč. Lutka je motivator otrok, odpelje jih v svet, kjer je mogoče vse. Z njo se lažje približamo otroku in popestrimo dejavnosti. Vedeti pa bi morali, da lutka v vrtcu ni le razvedrilo, ima namreč tudi bolj pomembno vlogo. Lutka je tista, ki nam pomaga spoznavati svet in vpliva na razvoj otroka. Vpliva na otrokov čustveni, socialni, gibalni in spoznavni razvoj. Lutka v skupini pomaga navezovati stike, prikaže pomembnost vsakega posameznika in pomaga rešiti konflikte. Lutka kot ljubljene postane njihov prijatelj in zaupnik. Otrok se ji odpre in jo sprejme, saj ga ta razume. Lutka otroka odpelje v svet domišljije in ga posluša. Z njo otrok sodeluje in tako participira. Je slišan in je vključen v proces spreminjanja njihovega življenja. Lutka tako omogoča ustvarjanje okolja za učenje otroka. Pri tem pa je pomemben proces in ne nujno doseganje ciljev. Vloga vzgojitelja je, da omogoča okolje, ki zagotavlja kakovostno igro in s tem razvoj otroka. Pri tem pa je pomembno, da je otrok sam vključen v proces svojega razvoja. Otroku moramo dati priložnost za soustvarjanje. Otroci participirajo, ko izražajo svoja mnenja in ta so vključena v odločitve njihovega življenja.

TEORETIČNI DEL

1. PARTICIPACIJA OTROK

1.1 Kaj je participacija?

V slovarju slovenskega knjižnega jezika najdemo besedo participacija, ki je predstavljena kot: »participacija – e ž (á) knjiž. udeležba, sodelovanje: *participacija delavcev pri odločanju; participacija med občinami za pospeševanje kulturnih dejavnosti; participacija in udejstvovanje ljudi v prostem času / ob participaciji občine bodo obnovili spomenik • žarg. Plaćati participacijo prispevek za zdravstveno storitev ♦ ekon. participacija pri dohodku*« (Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1994).

Participacija je torej udeležba in sodelovanje posameznika. Hart (1992, v Rutar, 2013) je izpostavil, da je participacija pogoj demokratičnega državljanstva. Meni, da o konceptu participacije ni mogoče diskutirati, ne da bi imeli v mislih tudi razmerja moči in pravičnost distribucije. Participacijo se tako naučimo s konkretno udeležbo in ne zgolj s teorijo. (Rutar, 2013).

Pot do demokratične družbe je mogoče doseči samo s participacijo. Potrebno pa je začeti s participacijo otrok pri njihovem dinamičnem življenju in bivanju, zato smo vzgojitelji pomemben element omogočanja participacije otrok. Otroku moramo dati priložnost za soustvarjanje bivanja in tako sebi odvzeti moč posredovanja dokončnih odgovorov. Otroci participirajo, ko izražajo svoja mnenja in stališča, ki so vključena v odločitve o njihovem življenju. Vzgojitelji morajo poskrbeti, da vključujejo vse otroke na različne načine, tudi tiste, ki potrebujejo dodatno spodbudo k izražanju. Teoretične utemeljitve nas vodijo do prepričanja, da je participacija uresničljiva v demokratičnih odnosih, vključevanju, poslušanju in slišanju otrok. Participacija se tako začne s poslušanjem otrok, le-to pa je opredeljeno kot odprtost do drugega. Glas je tako slišan, cenjen in nato tudi vključen v odločitve, ki zadevajo življenje otroka (Rutar, 2013).

Poslušanje je sredstvo participacije. Poslušanje pomeni odprtost za druge, za radovedne in dvomljive otroke. Namen je prisluhniti otroški perspektivi in otrokom omogočiti, da vplivajo na svoje razvijanje participacije. Poslušanje otroka pa omogoča razumevanje njegovega razmišljanja, kakšna vprašanja se mu porajajo in kako na njih odgovarja. Za participacijo otrok

je tako značilna soudeležba odločanja pri vsakodnevnih rutinskih dejavnostih. Participacija otrok je tako neposredno povezana s pomenom poslušanja in slišanja otrok (Skubic, 2009).

Uresničevanje participacije pa ni ves čas enako in povsem enostavno, saj je v vrtcih pogojeno s pričakovanji do otrok. Prepleta se s kulturo in časom, ki se nenehno spreminja. Uresničevanje participacije je v nenehni povezavi z razumevanjem pomena in načinom vzpostavljanja demokratične vzgoje, razumevanjem prakse in razmerjem moči, implementacijo poslušanja otroka, razumevanjem in interpretacijo zmožnosti, razumevanjem pomena samoizobraževanja in sooblikovanja v procesu razvoja in učenja, temeljnih družbenih interesov na področju vzgoje in izobraževanja (Rutar, 2013). Tako nas teoretične utemeljitve prepričujejo, da je uresničevanje participacije aktualno na vseh ravneh.

1.2 Participacija kot pravica in participacija kot pravica in pogoj demokracije

Participacija je osnovna državljanska pravica, pravi Hart. Potrebo po njej utemeljuje z naslednjo mislijo. *»Otroci morajo biti vključeni v smiselne projekte, skupaj z odraslimi. Nerealistično je pričakovati od otrok, da bodo nenadoma postali odgovorni, participativni odrasli pri šestnajstih, osemnajstih ali enaindvajsetih letih brez predhodnega izpostavljanja tem veščinam in odgovornostim. Razumevanje demokratične participacije, zaupanja v svojo kompetentnost za participacijo je mogoče pridobiti skozi prakso; ne more biti poučevano kot abstrakcija / .../, veliko zahodnih narodov meni, da bodo do popolnosti dosegli demokracijo, če bojo učili principe demokracije na zelo natančen način v razredih v katerih so sami model avtokracije. To ni spremenljivo.«* (Hart, 1992, v Rutar, 2013, str. 72).

Demokracija je poleg oblike vladavine oblika skupnega načina življenja. V njej sprejemamo ter se prilagajamo novim situacijam in družbenim navadam. Bernstein pravi, da je za učinkovito demokracijo potrebno zagotoviti določene pogoje, ki se uresničujejo z določenimi pravicami. Prvi pogoj je, da ljudje čutijo, da imajo v družbi oporo. Drugi pogoj je zaupanje ljudi, da politična organiziranost to podporo omogoča. Bernstein pravi, da so potrebne naslednje tri pravice za omogočanje teh dveh pogojev. *»Prva pravica je pravica do individualnega napredovanja v celostnem smislu na osnovi kritičnega razumevanja in novih zmožnosti. Pravica do individualnega napredovanja je tudi pogoj za samozavest, brez česar ni mogoče delovati, in deluje na individualni ravni. Druga pravica je pravica do vključenosti – socialno, intelektualno, kulturno in osebno, k čemur prištevamo tudi pravico do avtonomnega*

delovanja. Inkluzija je pogoj za skupnost in ta pravica deluje na družbeni ravni. Tretja pravica je pravica do participacije.» (Rutar 2013, str. 73). Tako ima otrok pravico do sodelovanja pri odločitvah, ki so povezane z njegovim življenjem. Ima pravico do svobodnega izražanja, iskanja informacij in širjenja le-teh.

1.3 Od manipulacije k etični participaciji

Vemo, da ima otrok pravico do svobodnega izražanja in sodelovanja pri oblikovanju svojega življenja, vendar pa je pomembno, da je zagotovljena primerno in kako je uresničena v praksi. Participacija nas lahko hitro preslepi in ujame v past. Na koncept pravičnosti in enakih zmožnosti opozarja organizacija *Save the Children* (2003, v Rutar 2013). Govori o smiselni in etični participaciji, ki je otroku prijazna in mu je omogočena na najboljši način. Ko govorimo o participaciji, ki je smiselna, govorimo o nediskriminaciji. Ta nam pove, da morajo imeti vsi otroci enake možnosti in priložnosti za sodelovanje in vključenost. Otroku mora biti prijazna, saj mu s tem omogoča participacijo po njegovih najboljših močeh. Otroku se mora počutiti varno in tako so mu zagotovljene pravice po zaščiti, kar pa se povezuje z etičnostjo, ki zahteva spoštovanje in poštenost do vsakega otroka (Rutar, 2013).

Veliko projektov, ki naj bi jih odkrival in hkrati vodil otrok sam, vodijo odrasli. Tako le-ti določijo cilj in otrokom vnaprej določene vloge nezavedno vsilijo. Hart (1992, v Rutar, 2013) je prvi, ki je govoril o navidezni participaciji, ki pa se je veliko ljudi ne zaveda. Za začetek Hart (prav tam) spregovori o *manipulaciji*, pri kateri odrasli otroku zastavijo nek problem, ki ga le-ta ne razume. In tukaj je še manipulacija, ko otroku ponudimo možnost sodelovanja, vendar problem kmalu pozabimo oz. o njem sploh ne diskutiramo. V primerih, ko otroci sodelujejo, vendar ne vedo zakaj, se pojavi *dekoracija*. Pri tem odrasli na neustrezen način vključijo otroke v projekt, o katerem otroci ne vedo ničesar, in pri njem nimajo besede o organizaciji. Navidezno ponujena možnost izražanja pa se imenuje *tokenizem*. Pri tem se otrokom ponudi možnost sodelovanja, vendar je takih situacij premalo. Otroci vedo o temi oziroma projektu malo ali celo nič, ne vedo zakaj so izbrani s strani odraslih, saj jim tema ni razumljiva. Izberejo jih odrasli in ne vrstniki, katere naj bi zastopali in se z njimi posvetovali. Iz takih situacij se otroci hitro naučijo tisto, česar naj se ne bi. Iz takih situacij bi se vsi morali naučiti, da je participacija lahko prevara.

V mnogih družbah se pričakuje, da so otroci v prisotnosti odraslih tihi. Le-ti ne spodbujajo otrok k izražanju in sodelovanju. Otroku ima najmanjšo vlogo v družini, zato je večkrat deležen

izkoriščanja, kar za nekatere ni pretresljivo. Vrednote vplivajo na razvoj demokratičnosti države, le-te so pogojene s kulturo in kulturnim okoljem, utemeljuje Inglehart (2000, v Rutar, 2013).

Tako kot so različna okolja in kulture, predvidevamo, da je različna tudi participacija. Obstaja več različnih uresničevanj otrokovih pravic in participacije, saj so otroci različni. Vzpostavljanje participacije otrok zahteva kar nekaj znanja in predvsem izkušenj. Pomembne so veščine sporazumevanja, veščine spodbudnih interakcij ter skupno delo odraslih in otrok. Omogočena mora biti aktivna vloga otrok in oblikovano aktivno spodbudno učno okolje, predvsem pa je pomembno, da je participacija etična in smiselna, to nam zagotavlja Lansdown (2005b) z določenimi pogoji. Govori o razumevanju in predanosti odraslih do otrok. Opozori na skupna načela, ki govorijo o tem, kako se ljudje vedejo do sočloveka. Otrokom se ponudi primeren prostor, kjer lahko razvijajo svoje ideje in se uspešno vključujejo v skupno ustvarjanje. Otroci morajo imeti zadosti primernih informacij o predlaganih temah pri katerih bodo aktivno in smiselno participirali. Ključnega pomena je prepoznavanje navidezne participacije otrok in vzpostavljanje smiselne in etične participacije. Ko otroci razumejo dogodke, dejavnosti, potek, namen, smisel, zakaj imajo besedo, kdo je oblikoval odločitve in kakšno vlogo imajo, lahko govorimo o participaciji (Rutar, 2013).

1.4 Stopnje participacije

Za možnost vplivanja otrok na svoje vsakodnevno življenje je participacija ključnega pomena. Stopnje participacije otrok v predšolskem obdobju predstavijo Hart (1992), Shier (2001) in G. Lansdown (2005), v Rutar (2013).

Kot že omenjeno, Hart (1992) opozori na navidezno participacijo. Pri stopnjah participacije upošteva, da otroci nimajo ustreznega dostopa do vseh virov, tako tudi nimajo moči za sprejemanje vseh odločitev. Odrasli so pri tem v veliko pomoč in otrokom ideje pomagajo realizirati. Tako se po Hartu začne participacija šele, ko otrok razume namen projekta, ima vlogo v njem ter ve zakaj in kdo se je odločal o smislu projekta. Druga stopnja participacije se začne, ko se otroci posvetujejo z odraslimi. Akcija v projektu je nato naslednja stopnja, v kateri se otroci odločajo skupaj z odraslimi. Četrto stopnjo predstavlja dejavnost, ki jo spodbudi in vodi otrok sam. Najvišja stopnja po Hartu je odločanje otrok o projektu skupaj z odraslimi (Rutar, 2013).

Pripravljenost poslušanja in možnost sodelovanja je vidna na Shierjevi (v Rutar, 2013) lestvici participacije. Pravi, da odrasli od otrok vedno pričakujejo prenizko odgovornost bolj kot previsoko. Stopnje participacije se stopnjujejo od najnižje do najvišje. Prvi dve stopnji sta si podobni in obe sta navidezni. Na prvi stopnji se od odraslih pričakuje, da otroka pozorno poslušajo. Tukaj otroci izrazijo željo po biti poslušan. Na drugi stopnji je otrok spodbujen k izražanju svojih pogledov in odrasli ga pri tem odgovorno poslušajo. Otrokovi pogledi so upoštevani na tretji stopnji, tukaj se odrasli posvetujejo z otroki. Na četrti stopnji so otroci vključeni v proces odločanja, tu so veliko bolj aktivni pri odločanju in posvetovanju z odraslimi. Na zadnji stopnji pa otroci že delijo moč in odgovornost za odločitve pri neki dejavnosti oz. projektu. Tukaj je nujno poznavanje, odprtost, pripravljenost, čas in predanost. (Rutar, 2013).

Definicija je podobna tudi pri G. Lansdown (2005, v Rutar, 2013), vendar pozna tri stopnje, v katerih so združene stopnje iz Shierjeve lestvice. Te so posvetovanje, participativna stopnja in samo spodbujanje. Značilno je, da so na začetku aktivni odrasli, ki vodijo in spodbujajo nek projekt. Otroci pri tem nimajo besede. Na drugi stopnji še vedno projekt spodbudijo odrasli, vendar so tukaj že prisotni otroci, ki jim je omogočen vpliv na proces in rezultat. Na tretji stopnji so vzgojitelji le v pomoč, saj so otroci aktivni in sami nadzirajo proces in rezultat samega projekta oz. dejavnosti (Rutar, 2013).

Odrasli morajo otroku nuditi dovolj časa, odprti pa morajo biti tudi do kritičnih otrok. Morajo omogočiti neposreden dostop do tistih, ki so v poziciji avtoritete. Tako je za uresničevanje participacije ključna demokratičnost in interpretacija ter občutek svobode otrok. K temu se nagiba tudi odprt razvojno procesno naravnani kurikulum, ki sledi soudeležbi in vključenosti otroka. Načrtovan je na osnovi spodbujanja in sledenja otrokovim potrebam in izkušnjam. Poskrbeti pa je potrebno, da spodbudimo otroke, ki so manj vključeni in nimajo želje po izražanju mnenj in stališč (Rutar, 2013).

1.5 Participacija v kurikulumu za vrtce

Z uvedbo kurikulumu za vrtce (1999) so naredili velik napredek na področju predšolske vzgoje, saj so v njem zapisana temeljna načela in cilji predšolske vzgoje. Predlagani so primeri za izpeljevanje ciljev na posameznih področjih. Poudarek je na celotni interakciji in izkušnjah iz kateri se otrok uči. Strategije poučevanja in učenja naj bi bile prepletene skozi ves čas skupnega življenja v vrtcu. Participacija naj bi se tako dogajala ves čas tudi v vrtcu, vendar v kurikulumu ni zapisano, kako ključnega pomena je participacija otrok. Otroke ves čas spremljamo z metodo

poslušanja na ravni vsakodnevne odločitve ter načrtovanja in izvajanja kurikuluma, ki je načrt učenja v vrtcu. Otroci so tako vključeni v svoj razvoj in razumevanje pomena skupnega delovanja in individualnega sodelovanja. Spoznajo svoje vrednote in odnos do njih, vzroke za socialna dogajanja in dogodke. Razumejo dogodke in odnose v sedanjosti, prihodnosti in preteklosti, ter vzroke za težave. Najdejo tudi vlogo vsakega posameznika v demokratičnem sistemu.

Načelo omogočanja izbire in drugačnosti omenja participacijo le posredno. Govori o organizaciji prostora in časa načrtovanja dejavnosti, ki omogoča otrokom, da izbirajo med različnimi dejavnostmi, pri čemer se vzgojitelji osredotočajo na otrokove želje in interese pri izbiri med dejavnostmi in vsebinami. Se pa strogo umika pri izbiri med sodelovanjem ali nesodelovanjem in aktivnostjo ali neaktivnostjo otrok (Kurikulum za vrtce, 1999).

Skupni imenovalec življenja in kurikuluma naj bi bila participacija. *»Izobraževanje za participacijo vključuje refleksijo vrednot (kaj nam je pomembno – op. S. R.), pomoč otrokom pri pridobivanju veščin, potrebnih za aktivno delovanje in vzpostavljanje priložnosti zanje, da postanejo vključeni aktivni državljani.«* pravita C. Holden in Clought (2005: 14, v Rutar 2013, str. 134).

Kurikulum za vrtce tako sodi med najbolj sodobne evropske kurikule. Njegovo vsebino dodatno obogatijo tudi elementi pedagoškega koncepta Reggio Emilia, ki je eden najbolj poznanih konceptov na predšolski stopnji otrok. Na področju predšolske vzgoje je tudi koncept participacije Reggio Emilia najbolj razvit v vrtcu, zato bom ta koncept podrobneje predstavila v naslednjem poglavju.

2. Pedagoški koncept Reggio Emilia

Koncept Reggio Emilia je eden najbolj poznanih sodobnih konceptov predšolske vzgoje. Zasnovan je bil v severni Italiji, v regiji Emilia Romagna, v mestu Reggio Emilia, po katerem se tudi imenuje. Izoblikoval se je v drugi polovici 20. stoletja kot odziv na družbene, znanstvene in strokovne spremembe na področju predšolske vzgoje otrok. Pristop gradi na participaciji otrok in izpostavlja interakcijo med vzgojiteljem in otrokom ter njegovimi vrstniki v oddelku (Devjak, 2012).

Koncept je zasnovan na spoštovanju človekovih in otrokovih pravic, na demokratičnih vrednotah in zagotavlja pluralnost. Poudarja predvsem pomen vplivanja okolja na otrokov

razvoj. Otrok je že sam po sebi kompetentno bitje in ima velik ustvarjalni potencial, zato je cilj koncepta vzgojiti otroke v kritične mislece in varuhe demokracije. Vzgojitelji imajo kurikulum kot rezultat nenehnega procesa dogovarjanja med otroki in vzgojitelji. Temelji na tem, da ima otrok sam notranje zmožnosti za odkrivanje in raziskovanje sveta. Koncept poudarja razvoj individualnosti otroka in tako tudi celostni razvoj otroka. Pri tem le-tega spodbuja okolje in njegovi lastni interesi. Okolje tako zagotavlja občutek varnosti in spodbuja otrokovo učenje in gradi na njegovi participaciji, pri tem pa se izpostavlja interakcija med otrokom in vzgojiteljem ter med ostalimi vrstniki. Otrok prilagodi svoje nove informacije svojemu načinu razmišljanja in jih preoblikuje pod vplivom okolja. Bruner (1996, v Batistič Zorec, 2010) pravi, da če je otrok aktiven pri učenju in sodeluje pri usvajanju ciljev, je tako usvajanje znanja najuspešnejše učenje. Čim bogatejše in aktivnejše je otrokovo sodelovanje, tem širše znanje in sposobnosti pridobi.

Predstavniki pristopa Reggio Emilia poudarjajo, da participacija v njihovih vrtcih ne pomeni zgolj sodelovanje otrok, temveč način vključevanja in s tem medsebojnega sodelovanja. Poleg participacije se tako uveljavi pojem *poslušanje*, ki je osrednje načelo tega koncepta. Pomembnejše od govorjenja je, da vzgojitelji poslušajo ideje, vprašanja, odgovore otrok. Tako je otrok ves čas aktiven in celostno vpet v proces, ki mu predstavlja način življenja v vrtcu in širšem okolju. Otrok ima pri konceptu participacije občutek pripadnosti in da je sam del širšega okolja. Pomembno je, da otrok ne ostane neprepoznaven, saj to vpliva na njegovo oblikovanje identitete. Zelo je pomembno, da otrok ne ostane anonimen in zaprt vase, zato so v vrtcih prisotne le štiri skupine, ki so med seboj zelo dejavne. Tako je timsko delo zagotovljeno vsakodnevno, zagotavlja pa kakovostno delo in prispeva k pozitivni medsebojni povezanosti. (Devjak, 2012).

Otroci so radovedni in z vsemi svojimi čutili želijo ustvarjati in spoznavati svet. Naloga vzgojiteljev je, da zavestno spodbujajo otrokovo izražanje z vsemi načini izražanj, tj. izražanje z risanjem, barvanjem, izražanje skozi glasbo, ples, govorno izražanje, izražanje skozi lutko idr. Omogočeno mu je izražanje odnosov do sebe in drugih, izražanje na različne načine, v različnem času in prostoru. Poleg pomena spodbude okolja oz. prostora, ki je tretji vzgojitelj pri razvoju otroka, prištevamo v koncept tudi naslednje pomembne značilnosti: neprestana vpetost vrtca v kulturo okolja, upoštevanje različnosti otrok, pomen razvoja in uporabe vseh čutov v spoznavnem procesu, spodbujanje in omogočanje različnih oblik izražanja, prednost učenja pred poučevanjem, kakovostna interakcija in komunikacija, timsko delo, pomen dokumentiranja in arhiviranja izdelkov ter življenja v vrtcu (Devjak, 2012).

2.1 Ustvarjalnost v Reggio Emilia

Ustvarjalnost je v Reggio Emilia razumljena kot uporaba domišljije za reševanje izzivov in prikazovanje idej. Otroka je potrebno usmerjati in mu pomagati, da lahko razvije vse kar že nosi v sebi.

Pedagoški koncept Reggio Emilia nudi vzgojitelju poseben izziv. Vzgojitelj otroku ne ponudi odgovorov in mu jih ne privzgoji. Otrok se uči skozi izkušnje in raziskovanje zunanjega sveta ter občutka svobode svoje ustvarjalnosti. Otrok spoznava in se izraža skozi vsa čutila, saj so primarni vzvodi, ki nas povezujejo s svetom, naravo, umetnostjo, tehnologijo itd. Otrok si tako z ozaveščanjem zaznav izgrajuje miselne predstave in jih lahko izrazi v sto jezikih. Ustvarjalni proces Reggio Emilia predstavlja V. Grešak in H. Korošec (2011) in sicer v treh fazah:

1. Faza presenečenja

Za začetek ustvarjalnosti je pomembna motivacija otrok. Tema mora biti otroku zanimiva in pomembna, pri čemer so pomembna otrokova čustva do teme, ki mu jo želimo predstaviti. Otroka motiviramo s presenečenjem in zanimanjem o razširitvi znanja.

2. Faza doživljanja

Otroci se spoznajo z predmeti, materiali, zvokom, prostorom, raziskujejo naravo, kakšna bi bila lahko zgodba, liki... Otroku ponudimo različne vire informacij.

3. Faza izražanja

Otroci doživeto postavljajo odnose, uporabljajo rekvizite, oživljajo predmete v različnih odnosih. Otroci samostojno raziskujejo, eksperimentirajo, iščejo vzroke in posledice, kaj nastaja, kaj se zgodi, če nekaj naredijo.

Vzgojitelj projektov v vrtcu, ki so dinamičen proces, ne more točno predvideti. Postavi si več hipotez, vendar jih ne poseduje. Otroka le podpira pri raziskovanju novega in uporablja metodo poslušanja. Vzgojitelj je pozoren na otrokove ideje, ki jih le-ta lahko izraža na veliko načinov. Otrok ima vrojenih »sto jezikov« izražanja, kmalu pa mu ostane le eden, zato se pri Reggio Emilia posvečajo spodbujanju vseh oblik izražanja. Izražanje z umetnostjo otroku omogoča razvijanje in uporabo vseh čutil. Občutek za ustvarjanje imamo vsi in uvažanje v umetnostne procese bogati domišljijski svet, čustveno inteligenco, miselno akcijo, občutek za svobodo in ustvarjalnost. Otrok prevzame vlogo in se prestavi v domišljijski svet. Razvija svoje

sposobnosti, misli in občutke. Igra se na različne načine in s svojo domisljijo naredi okolje prijetnejše in še bolj raziskovalno. Otrokova kreativnost se kaže skozi različne načine komunikacije. Skozi igro dobi različne spodbude iz svojega domišljjskega sveta in zunanjega okolja, ki mu omogočajo občutek svobode. Otrokovo prikazovanje domislic in izražanje čustev predstavi predvsem lutka. Otrok skozi igro z lutko posredno komunicira in omogoča posebno vzdušje v skupini (Korošec, 2009).

3. UMETNOST V KURIKULUMU ZA VRTCE

Umetnost otroku omogoča raziskovanje in spoznavanje sveta na vseh področjih na različne načine. Skozi umetnost otrok predstavi najbolj skrite občutke in predstave. S svojim eksperimentiranjem spoznava svet, je ustvarjalec okolja in samega sebe. Skozi umetniške dejavnosti se otrok uči o vseh področjih in jih povezuje.

V kurikulumu za vrtce (1999: 46) piše, da *»umetniške dejavnosti potekajo tako, da otrok sam išče, raziskuje in najde odgovor, rešitev na idejno, organizacijsko ali izvedeno nalogo ali problem pri čemer odrasli zaznajo in podprejo vsako otrokovo še tako skromno ali neprivlačno napredovanje.«* Vzgojitelji se morajo pri tem zavedati, da je proces najpomembnejši del in ne končni cilj. Pri dramski igri hitro pomislimo na predstavo, ki je končni cilj. Vendar ne se zavedamo, da je do tega cilja potrebno priti skozi majhne cilje, ki so za otrokov razvoj še kako zelo pomembni.

3.1 Od simbolne do dramske igre

Otroško igro je potrebno izkoristiti in jo razvijati. Otrok v njej projicira svoj doživljajski in čustveni svet. Opazovanje otrok ob njihovi vsakdanji igri je za vzgojitelje pomemben vir informacij. Otrokova simbolna igra je edinstven pojav, v katerem izraža tisto, kar se dogaja okoli njega. Pri igri mlajših otrok je v ospredju dejavnost, pri starejših otrocih pa odnosi. *»Ključni trenutek v procesu simbolne igre je ustvarjanje fiktivne situacije, ki otroku pomaga, da se oddalji od konkretne situacije. V tem sta si otrokova simbolna igra in lutkovno-dramska popolnoma podobni«* (Korošec, 2009: 124).

Dramska igra pomeni pristop h gledališkim dejavnostim z otroki. Children's Theatre Association of America (Združenje otroškega gledališča v Ameriki) je kreativno dramo definiralo takole (Siks 1981: 6): *»Kreativna drama je improvizacija, osredinjena na proces, ne*

ekshibicijska oblika drame, v kateri so sodelujoči vodeni k domišljiji in igri vlog. Proces v kreativni drami je dinamičen. Vodja učence vodi k raziskovanju, razvoju, samo izražanju in k posredovanju idej, konceptov in čustev skozi dramske uprizoritve / .../. Glavni namen kreativne drame je spodbujati osebni razvoj in pospešiti učenje sodelujočih, tj. bolj kot razvijanje bodočih igralcev.« Igra se tako lahko odvija z maskami, lutkami ali z živo igro (Korošec, 2009: 126). Otroka lutkovno gledališče navaja na ustvarjalen način mišljenja. Spodbuja ga k vsakršnemu umetniškemu izražanju. Otroci imajo tako številne možnosti za izražanje: glasba, igra, gibanje... (Korošec, 1996). Cilj drame je, da se otroci učijo skozi dramske dejavnosti, se srečajo s problemi in jih pripeljejo do obvladanja cilja. Pomembno je ločiti med lutkovnim gledališčem in lutkovnimi dejavnostmi. Lutkovna dejavnost kot oblika kreativne drame ni osredotočena na cilj pripraviti popolno predstavo, temveč je namenjena rasti in razvoju otroka oz. lutkarja. Pri tem, ko dosega različne cilje, pa ima sam motivacijo, da ustvari predstavo. Otroka je pri tem procesu potrebno spremljati in ga spodbujati. Vzgojitelj tako spoznava otrokov pogled na svet in njegov razvoj. Otroka z gledališkimi dejavnostmi ne vzgaja v igralca, s temi dejavnostmi le pripomore k otrokovemu boljšemu čustvenemu, socialnemu in intelektualnemu razvoju. Poudarek je na otroški domišljiji, zato je prav, da se daje prednost procesu in ne končnemu produktu – predstavi (Korošec, Pef gradivo).

3.2 Igra z lutko in njena moč

»Lutkovna umetnost je podoba otrokovemu naivnemu pogledu, ki razkrinkava svet licemernih odraslih« (Majaron, 2017: 304). Lutka je posrednik med otrokom in odraslim ter okoljem. Lutka se v življenju otroka pojavlja v vsakdanjem življenju in kot medij v gledališki igri. Lutka postaja magična moč v rokah otrok in vseh strokovnih delavcev. Če hočemo, da lutka zaživi, ji moramo dati vso svojo pozornost, sicer njena čarobnost ne pride na dan in tako ostane mrtva. S svojim pogledom ji damo moč in se vanjo vživimo (Osojnik, 2015). Ima posebno moč in energijo, zato so lutke tako zelo priljubljene pri otrocih. Lutka izboljšuje medsebojne odnose in sprošča vzdušje. Lutka otroka razume, mu da možnost izražanja in mu pomaga razrešiti težave. Oblikuje socialne veščine, pomaga pri izražanju emocij in ustvarjalnosti. Otroku pomaga ob težkih trenutkih, da se le-ta tako zave, da zmore. Lutka omogoči otroku, da je enakovreden udeleženec v dejavnosti in mu pomaga pri sproščenosti. Lutki otrok zaupa svoje težave, se z njo poistoveti, odpravlja nesporazume in skozi njo vzpostavlja komunikacijo z okoljem. Prispeva k načinu simbolnega mišljenja in prispeva h kreativnosti. Čudež lutke je v tem, da je nema in

kljub temu govori. »*Lutkina beseda je mogočnejša od katerekoli človeške besede.*« (Majaron, 2017).

3.3 Razvoj ob lutki

Lutka je eden od načinov doseganja najrazličnejših ciljev. Lutka je lahko uspešna na vseh področjih dejavnosti kurikulumu v vrtcu. Ni več le sredstvo za pripravo predstav in motivacijo, pravi H. Korošec (2002). Lutka pripomore k otrokovemu razvoju domišljije, razvoju empatije, intelektualnemu vidiku, spodbujanju ustvarjalnosti in oblikovanju socialnih veščin. Otrok z njo krepi samozavest in pridobiva pozitivno samopodobo. Z lutko se identificira in skozi njo izraža čustva. Ob njej postopoma dojema razliko med fantazijo in realnostjo. Ob lutkah se tako otrok spozna, zave samega sebe, spozna svoje sposobnosti in z njo dosega še višje cilje. Lutka ima tudi veliko moč pri neverbalni komunikaciji in spodbuja razvoj govora. Otrok najprej sprejema neverbalno komunikacijo in tako postopoma bogati tudi svoje govorno izražanje. Lutka tako lahko poje, govori izmišljene in znane dogodke, otroka potolaži, ga sprašuje, opozori. Je radovedna in pogosto izzivalno postavlja vprašanja. Otrokom poda znanje na zanimiv in težko pozabljen način. Otrok je ob lutki aktivno udeležen pri procesu učenja, saj ni suhoparnega utrjevanja. *”Spoznava svoje telo, spoznava svoja čustva, ki jih v igri z lutko tudi lažje razume, vživlja se v situacije drugih oseb, zato tudi njih lažje razume. Z veliko motivacije pa rešuje zastavljene probleme, si hitreje zapomni in z lahkoto usvoji kurikularne cilje”* (Korošec in Majaron, 2006: 124). Otrokova pozornost je kratkotrajna, lutka pa jih uči na zanimiv način ob katerem pozabijo na čas in uživajo. Otrokom tako na njihov lastni način učenja dopustimo ustvarjalnost in izzovemo kreativne ideje (Retuznik Bizovičar in Krajnc, 2010).

Dr. Nelly McCaslin (1989, v Korošec, 2002) navaja cilje, ki jih dosežemo s kreativno gledališko vzgojo, najdemo pa jih tudi v kurikulumu za vrtce: razvoj kreativnosti in občutka za estetiko, bolj kritično mišljenje, boljša socialna rast, izboljšanje komunikacijskih sposobnosti, razvoj moralnih in duhovnih vrednot in zavedanje samega sebe (Korošec, 2002).

»Lutka za zadovoljevanje temeljnih otrokovih in učiteljevih potreb: po svobodi: govora, gibanja, mišljenja – se gibljem, govorim, izdelujem, ustvarjam, po zabavi: se smejem, zabavam sebe in druge, se sproščam, uživam, sem dobre volje, po ljubezni: se počutim varno, me imajo radi, smo prijatelji s sošolci in učiteljem, po moči: se uveljavljam, sem v središču pozornosti, ustvarjam lutko, ustvarjam sebe...« (Kroflič, 2002).

3.4 Vloga vzgojitelja in otroka v lutkovnem procesu

Igra z lutko kot metoda dela v skupini omogoča vzgojitelju lažje razumevanje otrok. Lažje spoznanje otroka posledično spodbudi otrokov razvoj. Z lutko se vzgojitelj otroku lažje približa in ta ga vzame za svojega. Namesto avtoritete, ki predstavlja otroku distanco, postane pravljicar in otroci ga vidijo v drugi luči. S tem je zagotovljeno nemoteno sodelovanje in vzpostavljanje komunikacije. Prav komunikacija je izhodišče uporabe lutke in ta nam prinese nove kvalitete v medsebojnih odnosih. Majaron (2000) v Korošec (Pef gradivo) pravi, da komunikacija z lutko poteka v dveh smereh. Najprej odrasla oseba z lutko v roki naslavlja otroka, čez čas pa tudi otrok skozi lutko izraža svoje mnenje. Lutka tako otroku na zanimiv način preda znanje in izkušnje. Z lutko vzgojitelj popestri in hkrati aktivira svoj osebni razvoj. Poveča svojo kreativnost in ustvari prijetno vzdušje (Korošec, 2006).

N. Renfro in T. Hunt (1982, v Korošec, 2006) izpostavljata šest dejavnosti z lutko. Pri spontani igri z lutko se vzgojitelj ne vključi v otrokovo igro. Otrok se spontano igra z lutko in med igro sam spreminja vloge, pod nadzorom in vplivom odraslih pa je priprava prizorov z lutko, kjer se prizori ustvarjajo z improviziranjem otrok. Otroci se tako tudi vživijo v lutke in pripovedujejo zgodbo v prvi osebi. Lutki tako zaupajo in se z njo ali skozi lutko pogovarjajo. Tako razvijajo svoj emocionalen in socialen razvoj. Učenje in poučevanje z lutko je preprosta tehnika pri doseganju različnih ciljev iz kurikulumu, saj vzgojitelj poučuje na zanimiv način. Ob izdelavi svoje lutke pa se tako otrok uči celostno. Tako veselje in celostno znanje na koncu združijo otroci in vzgojitelji skupaj, s tem nastane velik dogodek – predstava.

EMPIRIČNI DEL

4. LUTKOVNE DEJAVNOSTI V VRTCU

4.1 Opredelitev problema

V predšolskem obdobju je najpomembnejša igra. Čas otroštva je namenjen predvsem učenju. Igra ima pri tem osrednjo vlogo. Otrok ob njej raziskuje, spoznava, eksperimentira in se zabava (Nemec in Krajnc, 2011). Spoznavanje novih informacij nam omogoča uspešno prilagoditev okolja. Okolje mora biti prijetno in otrok se mora počutiti varno. Naloga vzgojitelja je, da se vzpostavi prijetno okolje. Menim, da se otrok najbolj razvija, ko sam sodeluje pri dejavnostih s svojimi idejami. Sam pride do cilja z zanimanjem in raziskovanjem. Najbolj se otrok približa celostnemu razvoju pri umetniških dejavnostih, kjer spoznava vsa področja kurikuluma in jih povezuje. Posebno moč imajo lutke, ki so za otroka privlačne in imajo moč motivacije. lutka je univerzalni pripomoček, ki pomaga vzgojitelju razumeti otroka in mu tako postaviti višje cilje. Je motivacijsko sredstvo in otrokov zaupnik. Tako lahko vzgojitelj skozi lutko na različne načine in z različnimi lutkovnimi tehnikami pripomore k spodbudnemu okolju v vrtcu. lutka je lahko prisotna tako pri dejavnostih kot pri dnevni rutini in pripomore k otrokovemu vsestranskemu razvoju. Zato želim raziskati ali lutke vplivajo na participacijo otrok. V tem delu naloge želim ugotoviti, ali lutka in lutkovne dejavnosti pripomorejo k participaciji otrok. Prikazala bom, kako sem se otrokom približala z lutko in jim tako skozi lutkovne dejavnosti omogočila sodelovanje.

4. 2 Cilji diplomske naloge so:

- Raziskati, ali lutka pripomore k participaciji otrok.
- Ugotoviti, ali lutka pripomore k skupnemu sodelovanju in soustvarjanju okolja.
- Raziskati, kakšno vlogo ima lutka pri medsebojnem sodelovanju otrok.
- Opazovati, kako se otrok čustveno odziva na igro z lutko.

4. 3 Raziskovalna vprašanja:

- Kako lutka omogoča participacijo otrok?

- Kako ustvariti lutkovno predstavo, ki jo otroci aktivno soustvarjajo?
- Kako lutka povezuje otroke med seboj in z vzgojiteljico?
- Ali se otrok vživi v lutko in tako razume čustva drugih?

4.4 Raziskovalna metoda

Opazovanje je potekalo 1 mesec. Otroke sem motivirala z »ljubljenčkom«, ki je bil z nami 3 tedne. Otroke sem med tem spoznala z različnimi lutkovnimi tehnikami in na koncu smo skupaj priredili predstavo, ki smo jo zaigrali drugi skupini otrok. Opazovala sem igro, načrtovane dejavnosti in vsakodnevno rutino. Uporabila sem deskriptivno metodo raziskovanja.

Projekt sem izvedla v Vrtcu Ciciban Novo mesto, v enoti Najdihojca. V skupini je 19 otrok, ki so stari od 4 do 6 let.

Vsakodnevno sem zapisala evalvacijo dejavnosti. Dogajanje sem beležila s fotografijami in video posnetki. Zbrane podatke sem analizirala in obdelala v programu Movie Maker in Microsoft Word 2013.

5. PROJEKT LUTKE V VRTCU

5.1 Predstavitev skupine

V skupini Čebelice je 19 otrok, starih od 4 do 6 let. V skupini je večina deklic. Med njimi je otrok s posebnimi potrebami, ki je družaben in nima težav z ostalimi. V skupini so zelo kolegiálni in sodelujejo, vendar vsak posameznik izstopa s tako ali drugačno karakterno posebnostjo. Nihče ni zapostavljen. V skupini veliko prepevajo ter se igrajo družabne in socialne igre. Otroci so tudi veliko na prostem. Vzgojiteljica daje velik poudarek na motoriko, kar je tudi vidno, saj otroci nimajo težav pri športnih aktivnostih. Gibalno aktivni so zunaj ali v telovadnici vsaj enkrat na dan. Dečki se radi igrajo s kockami, vendar tudi deklice tukaj ne izstopajo. Otroci se pri igri ne ločijo po spolu in se igrajo skupaj. Otroci so samostojni, radi se igrajo v kotičku *dom in družina*. Prevzemajo vloge odraslih ter njihove navade, odprti so za kulturno različnost, v igrah prevzemajo različne vloge in tako premagujejo egocentrizem, uporabljajo domisli in so miselno angažirani. Vzgojiteljica spodbuja otroke, da skušajo težave najprej rešiti sami med sabo. Z vzgojiteljico jim omogočiva veliko proste igre, ko pa sva v igro

povabljeni tudi midve, skušava otroke naučiti nekaj novega. Tako igri dodava višje cilje. Otroci preko simbolne igre razvijajo ustvarjalnost, spoznavajo svoja čustva in se celostno razvijajo. Veliko se smeji, kar dokazuje, da se zabavajo, da radi hodijo v vrtec in se v vrtcu počutijo sproščene. Otroci me poznajo že iz prejšnjega šolskega leta in čutim, da me imajo radi. V skupini se počutim sproščeno, saj je dogajanje umirjeno.

5.2 Lutka kot ljubljeneček

CILJI:

- Spodbuditi komunikacijo z lutko.
- Povezovanje umetnosti z otrokovo igro, doživljanjem in domišljijo.
- Vživljanje otrok v lutko.

METODIČNI POSTOPEK:

- Preko zgodbe predstavim ljubljence - miš Niko.
- Otroci spoznavajo ljubljence Niko in jo vključijo v igro.
- Ljubljeneček je motivator pri pravilnem vedenju.
- Lutka je spremljevalec in motivator v dnevni rutini in načrtovanih dejavnostih.

VLOGA VZGOJITELJA:

- Predstavi miš Niko in njeno zgodbo.
- Uporabi jo kot motivacijo pri dnevni rutini in načrtovanih dejavnostih.
- Z ljubljencem se približa otroku in njegovi igri.

PRVI TEDEN

Otroci so se po zajtrku usedli v jutranji krog. Jaz sem za hrbtno imela skrito miš Niko. Ko smo se prešteli, sem začela jokati in prišla je miš Nika. Otroci so začudeno pogledali, kaj se dogaja,

nekateri so se celo zasmeli. Tako sem z motivacijo dosegla prvo fazo ustvarjalnega procesa, fazo presenečenja. Nika je pozdravila otroke in povedala svojo zgodbo. Bila je v mišji šoli in ker se ni znala primerno obnašati je prišla za nekaj dni v naš vrtec. Vzgojiteljica je otroke najprej opomnila, da se ni vljudno smejati tuji nesreči. Hitro so se zresnili in jo poslušali naprej. Miška jim je pojasnila, da ji je učiteljica povedala, da se v vrtcu lahko nauči, kako se obnašati, ter ji predlagala naj obišče vrtec Najdihojca, kjer se bo zagotovo naučila bontona. Povprašala je otroke, ali se jim lahko pridruži pri učenju, ter obljubila, da se bo potrudila. Vsi otroci so se strinjali, da lahko ostane in ji povedali, kaj vse počnemo v našem vrtcu. Otroci so bili veseli, ker je prišla, in obljubili, da jo bodo naučili vsega kar znajo. Nika nam je pripovedovala tudi kaj vse delajo v šoli, saj bodo tudi nekateri otroci naše skupine kmalu šli v šolo. Ko se bo Nika primerno obnašala, bo lahko končala šolo in postala trgovka. Vzgojiteljica Claudia nam je skupaj z Niko predstavila poklic trgovca in vsem je bilo bolj zanimivo, ker je bila zraven Nika. Otroci so tako predlagali, da igralnico spremenimo v trgovino. Tako se je prikazala participacija tretje stopnje po Hartu (1992, v Rutar, 2013), ko se otroci odločajo skupaj z odraslimi. Igralnica je tako postala nakupovalno središče in vsak kotiček je postal trgovina. Imeli smo košare, vrečke, torbice in denar. Otroci so se vživeli v vloge in si jih menjavali. Ta teden smo spoznali tudi poklic smetarja in skupaj z Niko smo očistili okolico vrtca. Tukaj se je prikazala začetna faza participacije, ko otrok razume kaj je namen projekta. Nika, kot motivator, je tisti dan imela težko nalogo. Z vzgojiteljico sva igrali pantomimo, otroci pa so skupaj z Niko dvigovali barvne lističe. Rdeč listek je bil znak za neprimerno vedenje, zelen za primerno. Otroke sem opozarjala, naj pri vsaki igri Niki razložijo, kako naj se obnaša pri igri in kakšna so pravila ter naj se o njih dogovorijo vsi skupaj. Skupaj z Niko smo prebrali tudi knjigo o lepem vedenju. Knjiga *Živali na počitnicah* (Katie-Marie Amiot) je bila vsem zelo všeč. Pogovorili smo se, kako lahko sami vedenje spremenimo v našem vrtcu in doma. Na pobudo deklice smo narisali pravila v vrtcu. Skozi vprašanja sem jih spodbudila k razmišljanju in sodelovanju. Deklica je prevzela vlogo vodje in razdelila naloge. Vse so narisali in nalepili sami, jaz sem jim le pomagala pri črkovanju besed, s tem so otroci dosegali najvišjo stopnjo participacije. Ves dan smo se igrali igro *Lepe besede in lepa dejanja*. Pomagali smo si in se lepo pozdravljali. Opazila sem, da so bili otroci v teh dneh bolj pozorni na pozdravljenje, ko so prišli v vrtec in ob odhajanju. Na besede *hvala* in *prosim* smo bili bolj pozorni in tudi z vzgojiteljico sva bili bolj pozorni druga na drugo. Objemali smo se in se igrali v kotičku *dom in družina*. Pri malici in zajtrku je miš Nika jedla prav vse, samo jabolčne lupine ne. Tudi ena izmed deklic je vedno jabolko jedla le brez lupine. Skupaj sta sedeli za mizo in se dogovorili, da skupaj poskusita lupino. Deklica je nekaj časa gledala Niko in lupine ni želela poskusiti. Z Nikino spodbudo jo je poskusila in čez nekaj časa

je tudi njej postala všeč. Tako se je Nika pokazala kot odličen motivator s presenečenjem. Večino časa so se otroci igrali skupaj z Niko, ali pa nas je Nika gledala z okenske police. Deklica je prišla do mene in me opozorila, da se ji zdi, da je Nika žalostna na okenski polici. Seveda sem ji predlagala, naj razmisli, kako jo bo razvedrila. Čez čas jo je vzela in se z njo igrala samostojno skupaj s svojo punčko.

DRUGI TEDEN

Prvo jutro drugega tedna so otroci najprej veselo pozdravili Niko in jo stisnili, vendar ne vsi. Zjutraj je vsak otrok pozdravil in nihče ni "pozabil", kot po navadi. Z Niko so se večinoma igrale bolj deklice. Vsak dan so skupaj risale in Niki narisale veliko risbic. Lutka jim je vidno prirasla k srcu. Izkazala se je tudi kot zaupnica otrok. Velikokrat sem opazila, da otroci zaupajo Niki svoje težave. Deklica ji je potožila, da ji mami ni dovolila obleči nove majice. Spet druga ji je povedala, da nima prijateljev, saj se z njo nihče ne želi igrati v koticu. V času, ko je Nika z nami, je bilo konfliktov občutno manj, otroci pa so bili bolj pozorni drug na drugega. Ta teden nas je Nika večino časa gledala iz okenske police, velikokrat sem bila jaz pobudnica in jo skušala vključiti v igro otrok. Na začetku so govorili bolj popačeno, kot da je Nika njihov dojenček. Včasih smo se z njo igrali tudi na igrišču, kjer smo ji pokazali vsa igrala, vendar na nekatera ni mogla, saj je bila premajhna. Otroci so začutili, da je Nika žalostna, ker ne more početi vsega, kar počnejo oni. Otroci so ljubljenca sprejeli, kot da je eden izmed njih. Tukaj se je pokazalo, da ima lutka res veliko moč (Majaron, 2017). Ena od deklic jo je ves dan tolažila in se ni vključevala v skupinsko igro. Nato sem ji rekla, da je Nika zagotovo zelo vesela njene družbe in jo ob tem spodbudila k igri s vrstniki. Nika je med tem družbo delala meni. Deklica je stekla k gugalnici, ob tem pa sem začutila veliko olajšanje z njene strani. Vidno se je želela pridružiti ostalim otrokom, a ji izrazito močan socialni čut tega ni dopuščal. V dotični skupini se je pogosto dogajalo, da je bilo med igro nekaj zelo glasnih otrok. Ravno najglasnejši otroci med igro pa so bili izrazito nesamozavestni, ko so bili izpostavljeni pri pripovedovanju zgodb ali opisovanju preteklih dogodkov. Lutka jih je tako spodbudila h govoru, kot da se z njo pogovarjajo sami. Otroka lutka odpelje v svet domišljije in mu tako prikaže tudi realnost vsemogočo. Tako je otrok z lutko krepil samozavest in pridobival pozitivno samopodobo (Korošec, 2002). Nika jih je spodbujala pri pregledovanju knjig. Otroke je poslušala pri pripovedovanju obnov prebranih zgodb. Spodbujala jih je, da govorijo glasneje in razločneje. Otroku je pokazala, da je enakovreden udeleženec v dejavnosti in mu pomagala pri sproščenosti. In res je, kar pravi Majaron (2017), lutka pove več kot vse naše besede. Otroci so

naredili vse, da bi jih Nika slišala. Pri kosilu nas je Nika opazovala z okenske police. Ko so otroci postali preglasni, sem odšla do Nike in ta mi je nekaj zašepetala na uho. Otroci so takrat utihnili. Miš jim je nato povedala, da miši dobro slišijo in zato toliko bolj slišijo, kako zelo so glasni. Deklica se je med tem oglasila in potrdila, da miši zelo dobro slišijo, saj ima miš doma. Pohvalila se je, da ve vse o njej. Tako se je pokazala participacija najvišje stopnje po Hartu (1992), ki jo je omogočila lutka. Otroci so predlagali, da raziščemo miši in naredimo plakat. Pogledali smo vse knjige in revije, pogledali posnetke in raziskali na internetu. Odšli smo na obisk k deklici, kjer smo si ogledali njeno domačo žival. Na koncu smo naredili plakat. Nika nas je ves čas spremljala in bila kmalu utrujena. Prosila je, da bi šla počivat v skupino Račke, kajti naša skupina ne počiva več, saj grejo otroci jeseni že v šolo. Otroci so bili začudeni, da Nika potrebuje počitek, saj vendar že hodi v šolo. Otrokom sem pojasnila, da tudi starejši potrebujejo počitek. Eden od dečkov je povedal, da tudi polhi in medvedi potrebujejo spanec. Deček je prinesel karte na katerih so živali. Pokazal in razložil je, da je na vsaki karti žival, na karti pa piše tudi koliko hrane, vode in spanca žival potrebuje. Otroke je tako sam motiviral za igro s kartami. Prišli smo do participacije najvišje stopnje po Hartu (1992), ki jo je motivirala lutka, in s tem razjasnili našo veliko težavo s spanjem. Tekom drugega tedna, ko smo Niko naučili lepega vedenja v vrtcu, smo Niko peljali tudi v kulturni dom. Otroci so jo naučili vedenja v kulturnih ustanovah. Zanimivo je bilo opazovati, da so predajanje znanja vzeli zelo resno. Če Niki niso znali odgovoriti na vprašanje, so za odgovor povprašali mene ali vzgojiteljico. Ogledali smo si predstavo in jo peljali po našem kulturnemu domu. Otroci so se nekajkrat spozabili, a so kaj hitro drug drugega spomnili na primerno vedenje. V vrtcu smo k plakatu o vedenju v vrtcu dodali tudi plakat o kulturnem vedenju nasploh. Tokrat tega niso predlagali otroci sami, predlog je bil moj in s skupnimi močmi smo dosegli participacijo prve stopnje po Hartu (1992).

TRETJI TEDEN

V tem tednu je miš Nika z nami plesala in otroci so jo ves čas opazovali. Bili so veseli in kar skakali od vzhičenja. Plesna učiteljica Nastja je povedala, da je poklic plesnega učitelja naporen, a ob enem tudi zabaven, če imaš tako rad glasbo in ples kot ona. Ker so otroci pokazali večino zanimanja za poklic učitelja, sva z vzgojiteljico predstavili tudi ta poklic. Otroci so narisali šolo in svojo najljubšo učiteljico. Med samostojno igro sem opazila, da se otroci igrajo šolo, ena izmed deklic pa je bila učiteljica. Sami so pripravili potrebščine in učiteljica jim je kazala, kaj morajo narediti. Deklica je s svojim prstom nakazala, kako piše po steni. Čez nekaj

časa je prišla do mene in me vprašala ali lahko razmaknejo mize. Med tem so igro šole opazili tudi ostali otroci in se jim pridružili. Vsi so želeli bili učitelji, zato je ena od deklic predlagala, da učitelja določijo z izštevanko in se nato zamenjajo. Otroci so tako prišli sami do ideje o igri šole. Prikazala se je najvišja participacija po Hratu (1992), vključeni in aktivni so bili vsi otroci in vsak je prispeval svoje ideje. Pri igri šole je sodelovala tudi miš Nika, ki jo je vodil eden od otrok. Deček, ki jo je imel med igro, je povedal, da Nika pogreša svoje prijatelje in šolo. Zanimivo mi je bilo opazovati otroke, ki se v igro vživijo in skušajo rešiti vse težave. Tako se skozi razglabljanja in iskanje rešitev ves čas pojavlja participacija otrok. Pomembno je le okolje, ki ga oblikujemo vzgojitelji in jih s tem popeljemo na višji celostni razvoj. Otroci morajo imeti občutek svobode in tako pride do participacije, pravi S. Rutar (2013). Deklice so predlagale, da jo odpeljemo v šolo. Niso bili prepričani, ali bo učiteljica hotela Niko nazaj v razred. Pogovarjali in razglabljali so, kako naj učiteljico prepričamo o Nikinem lepem vedenju. Večina otrok se pripravlja na vstop v šolo, zato je vzgojiteljica predlagala druženje s prvim razredom naše podružnične šole. Tako sva z vzgojiteljico otrokom pristopili nasproti in bili aktivni tudi midve. Otroci so se strinjali in predlagali so izdelavo vabil. Dosegli smo aktivno participacijo, kjer se otroci odločajo skupaj z odraslimi. Tretja stopnja participacije se je nadaljevala v najvišjo stopnjo po Hartu (1992). Vsak je predlagal drugačno vabilo, zato smo najbolj željeno idejo izglasovali. Vsak je naredil eno vabilo in odnesli smo jih učencem prvega razreda. Naredili smo seznam, kaj vse bomo počeli na zabavi s prvim razredom. Naredili smo načrt, kako bomo igralnico uredili in kje bo potekala kakšna igra. Pričakali smo jih v igralnici, imeli predstavo in nato igranje po koticčkih. Učiteljice so razložile, da s prvim razredom pride tudi več odgovornosti in tudi učenci so nas marsikaj naučili. Tisti dan se je poslovila tudi Nika, saj se je v enoti naučila bontona. Skupaj smo imeli zabavo, ki so jo pripravili otroci z mojo in vzgojiteljičino pomočjo. Zabavali smo se in igrali na željo otrok. Tako smo dosegli participacijo prav vsi. Otroci so bili aktivno vključeni in vsi so podajali ideje za izvedbo zabave. Najvišjo participacijo po Hartu (1992) smo dosegli s pomočjo lutke, ki smo jo uporabili le za motivacijo. Lutka pripomore k motivaciji in sodelovanju otrok, ki jih vodi na višjo stopnjo razvoja.

Slika 1: Poslušanje obnov zgodb

Slika 2: Gledanje knjig

Slika 3: Ljubljenka Nika pri zajtrku

Slika 4: Ljubljenka Nika v jutranjem krogu

Slika 5: Ljubljenka Nika v garderobi

Slika 6: Ljubljenka Nika pri družabni igri

5.3 Lutkovne dejavnosti

CILJI:

- Spoznavanje nove lutkovne tehnike.
- Otroci doživljajo ugodje ob lutkah in se zabavajo.
- Razvijajo umetniško sposobnost in izražanje.
- Otrok se izraža s kretnjami in gibi telesa.

METODIČNI POSTOPEK:

- Ogled lutkovne predstave *Od kod si kruhek* (Tomaž Lapajne Dekleva).
- Ogled predstave s senčnimi lutkami.
- Spoznavanje z lutkami in igra z njimi.

VLOGA VZGOJITELJA:

- Zaigra predstavo z ročnimi in s senčnimi lutkami.
- Motivira in spozna otroke z lutkami.
- Predstavi gledališče.

ROČNE LUTKE

V mesecu maju sva z vzgojiteljico zaigrali predstavo z naslovom *Od kod si kruhek* avtorja Tomaža Lapajne Dekleva (2003). Otroci so bili pred predstavo nečakani in polni pričakovanja. Karte so si otroci naredili sami ter uredili prostor za predstavo. Pripravili so stole in se usedli kot pravi gospodje. Eden od otrok je bil zadolžen, da pregleda, ali imajo vsi svoje karte za predstavo, bil je strog kot policaj. Bil je ponosen, da ima tako pomembno vlogo v gledališču. Zanimivo je bilo opazovati njihove obraze, kako doživljajo zgodbo. Ko je vrhunec zgodbe padal, sem opazila zehanje in vrtenje na stoli, toda zgodba ima več vrhuncev in težko je pričakovati razplet zgodbe, zato so bili otroci ves čas med zgodbo motivirani. Z začudenjem, smehom in široko odprtimi očmi so spremljali igro lutk. Opazovali so vse dogajanje in kaj vse

je povedala lutka Ana. Vživali so se v zgodbo, se poistovetili z Anino težavo. Glede na to, da je bila igra dolga, sem bila v dvomih, ali bodo otroci zmogli slediti in obdržati visok nivo koncentracije. Zgodba jih je izredno pritegnila. Ker so otroci aktivno sodelovali, s tem ni bilo težav. Publika, ki je bila kot tretji igralec, je sodelovala s ploskanjem in zvočnimi efekti. Ko sva z vzgojiteljico prepevali, so otroci pomagali in odgovarjali na vprašanja, ki jih je postavila lutka. Otrok s posebnimi potrebami se je ravno tako vživel v igro in skušal po svojih močeh sodelovati. Predstavo smo tudi posneli in posnetek skupaj pogledali.

SENČNE LUTKE

Senčne lutke so kot čarobna vrsta lutk. To so lutke, ki jih gledalci ne vidijo neposredno, temveč vidijo le njihove sence. Potrebno je izbrati dovolj preprosto igro, da jo je mogoče odigrati le v značilnih dveh dimenzijah (Zorec, 2007). Otroci so na začetku leta gledali predstavo s senčnimi lutkami, vendar se z njimi niso igrali. Prvi teden ko sem prišla v vrtec, je nekaj otrok, ki so predšolski, odšlo na predstavo s senčnimi lutkami. Otroci so uživali in ostalim otrokom pripovedovali, da so bili v čisti temi in tako premagali strah pred temo. Zaradi navdušenja otrok sem predlagala, da tako predstavo naredimo tudi sami. Doma sem izdelala senčne lutke. Za izdelavo senčnih lutk so uporabni odpadni rentgenski filmi. Jaz sem uporabila podobno tanko a čvrsto plastično folijo za grafoskop. Folijo sem uporabila za ozadje. Izdelala sem šablone za igrane osebe v zgodbi, ki sem jih oblikovala po lastni zamisli. Na trši papir sem narisala skico in jo izrezala. Ko sem jim predstavila osebe, so me začeli spraševati zakaj nimajo oči, ust in zakaj niso pobarvani. Razložila sem jim, da jih ne potrebujejo, saj bojo vidni le obrisi, tako kot na predstavi. Ena od deklic je predlagala veselo lutko Ano. Nalogo sem prepustila deklici, ki je lutki izrezala nasmejana usta. Pokazala se je dekličina participacija. Z otroki smo nato pripravili igralnico in razmaknili mize. Skupaj smo postavili stole v obliki lune, kot v gledališču. Deček je predlagal, da si predstavo tokrat ogledamo iz blazine. Vsi se niso strinjali, zato smo pustili stole in blazino položili spredaj. Nekateri so želeli spremljati igro sproščeno na blazini, drugi pa kot gospodje na stoli. Otroci so bili aktivno vključeni v pripravo na lutkovno igro. Skupaj smo pripravili belo platno, vse pripomočke in senčne lutke, vzgojiteljica pa je pripravila grafoskop. Otroci so postali gledalci. Ena izmed deklic je predlagala, da bi ona odigrala vlogo Ane, saj že pozna zgodbo. Deklica se je počutila sposobno in samozavestno za igranje igre, kar mi je bilo všeč. Deklici sem kljub pomislekom ugodila. Celostni razvoj deklice se je tako povečal. Otroke je predstava še bolj pritegnila, ker se je vanjo vključila njihova vrstnica. Igro so doživljali, kot da bi jo doživljali prvič. Otroci so se vključili v igro ter po zaključku želeli še

ponovitev. Priložnost za igro smo ponudili tudi drugim otrokom. Otroci s samim besedilom niso imeli težav, imeli pa so nekaj težav s premikanjem luke, saj niso vedeli, ali naj gledajo na platno ali grafoskop.

Slika 7: Ročna lutka

Slika 8: Senčne lutke

Slika 9: Igra s senčnimi lutkami

5.4 Igra v živo/dramska igra

CILJI:

- Otrok uživa v gledanju in izvajanju predstave.
- Otrok se ustvarjalno izraža v jeziku.
- Otrok razvija neverbalne komunikacijske spretnosti.
- Doživljanje in spoznavanje komunikacije z in o dramskih delih.

METODIČNI POSTOPEK:

- Otrok se igra z lutkami in s senco.
- Otrok se vživi v vlogo in se igra igro vlog.
- Otrok izdelava svojo lutko.

VLOGA VZGOJITELJA:

- Motivira otroka za igro z lutkami.
- Razdeli vloge in pomaga pri predstavi.
- Seznanji jih z igro senc, vlog in lutk.

LUTKOVNA IGRA 1

Zaigrali smo našo prvo predstavo z ročnimi lutkami. Vloge je razdelila vzgojiteljica po svoji presoji. Ostali otroci so bili gledalci, kasneje smo vloge tudi zamenjali. Motivirala sem jih tako, da sem jih opozorila, da je biti gledalec včasih še bolj pomembno. Pozorno morajo spremljati predstavo in med njo tudi sodelovati. Deklice so večinoma želele biti glavna junakinja Ana. Dogovorili smo se, da bo prišel vsak na vrsto, mogoče ne danes, vendar zagotovo bo, saj imamo še veliko časa. Opazila sem, da nekateri dečki niso želeli nastopati, morda zato, ker je bila glavna junakinja deklica. Z vzgojiteljico jih nisva silili, tako so pomagali pri pripravi igralnice za predstavo. Skupaj smo ugotovili, da imamo vsi pomembne vloge v življenju in da je vsak pomemben član družbe. Razdelili smo vloge, ostali otroci pa so bili gledalci. Z vzgojiteljico sva jih spodbujali, da bi govorili bolj glasno in bolj pogumno. Otroci so se naučili izstopiti iz svoje cone udobja in stopiti korak višje svojemu celostnemu razvoju. Naučili so se samozavestno nastopati in se izpostaviti. Opazilo se je, da otroci niso imeli veliko stika z gledališčem in je bilo to za nekatere prva tovrstna izkušnja. Pri igri z lutkami sem pomagala jaz, vendar so se sami hitro znašli. Pred začetkom predstave je vsak poskusil držati lutko in jo animirati. Otroci so se prosto igrali z lutko in imeli možnost preizkušanja lutk. Pripravili smo si lutke in se dogovorili kdaj je kdo na vrsti. Otroci niso govorili naučeno, so pa dobro vedeli, kaj pove določena lutka. Na začetku so potrebovali nekaj moje pomoči z glasnostjo besedila. Govorili so, kar so si zapomnili iz že zaigrane predstave. Besedilo ni bilo pomembno, otroci so improvizirali. Tako sem dobila potrditev, da sva jih z vzgojiteljico dobro animirali in odigrali predstavo. Na začetku je bilo otrokom najtežje lutko obračati proti gledalcem. Opazila sem, da so se gledalci med predstavo dolgočasili. Menim da zato, ker so zgodbo že nekajkrat slišali in lutke niso gledale v pravo smer. Nekajkrat sem jih morala popraviti, saj se niso zavedali, da morajo govoriti in kazati lutke gledalcem. Proti koncu predstave pa so tako lutke kot igralci že komunicirali med seboj. Igralci so ves čas opazovali svojo lutko in govorili z "njenim glasom". Gledalci so se vživeli in želeli biti del predstave. Ko je prišla lutka Ana do mlinarja, kjer je zelo

glasno, so otroci cepetali z nogami tako, kot sva to z vzgojiteljico prikazali v najini lutkovni predstavi. Tudi med spreminjanjem scene so naju z vzgojiteljico posnemali. Sami so dvigali in spuščali zaves, vse so si zapomnili in opazili. Pomagali so si med seboj in se spodbujali. Bili so kot prava gledališka ekipa. Šepetali so si besedilo in popravljali drug drugemu lutke, da so jih gledalci dobro videli. Bila sem presenečena in ponosna. Ugotovili so, da so vsi pomemben del in je lepo ter potrebno, da si med seboj pomagamo. Zanimivo jim je bilo tudi to, da so igralci skriti. Tako so ves čas drug drugega opozarjali, da se skrijejo pred gledalci. Nekatere je to zelo motilo, druge ne. Tudi otrok s posebnimi potrebami je bil med gledalci. Na začetku je opazoval z nasmeškom, vendar se je med igro začel dolgočasiti. Med igro se je ulegel na tla in od tam skušal opazovati otroke.

DRAMSKA IGRA 2

Igro *Od kod si kruhek* so otroci tudi dramsko zaigrali. Otroke sem povprašala, kako bi zaigrali predstavo tako, da smo mi igralci. Tukaj se opazi participacija prve stopnje po Hartu (1992). Z dvigom rok smo naredili seznam predlogov. Kje bi igrali, katere pripomočke bi imeli, kako bi bili oblečeni, komu bi igrali. Otroci so predlagali, da predstavo pripravimo kar čez polovico igralnice. V vsakem kotičku je bil eden od igralcev. Pripravili smo vse potrebščine za trgovca, peka, mlinarja, kmeta. Opazno je bilo, da se otroci zabavajo in vedo, zakaj pripravljamo prostor. Med samo pripravo so se igrali in s tem nadgrajevali svoje sposobnosti. Otrokom je bila priprava prostora bolj zanimiva od igranja predstave. Zanimivi so jim bili pripomočki, ki smo jih našli kar v igralnici. Med samo samostojno simbolno igro so se otroci sami odločili, da bodo igrali peka, trgovca... Pek je pekel palačinke, trgovec je prodajal žvečilne gumije in nato z zasluženim denarjem odšel k frizerju in podobno. V kotičku *dom in družina* smo z nekaj otroki spekli kruh, palačinke in pico. Vse sestavine smo spoznali med igro in jih pripravili za ostale otroke. Vživeli so se v igro in si izmišljali svojo zgodbo. Zabavali so se in ni jim bilo dolgočasno, kot sem sprva mislila. Takrat so se spremenile želje otrok in vsi so želeli biti vse druge vloge, le glavna junakinja Ana ne. Imeli smo peka v pekarni, trgovca s svojo trgovino, mlinarja, ki je bil ob mlinu, kmeta, ki je grabil travo. Pred igro smo ponovili, kaj mora vsak igralec narediti. Razdelili smo se v dve skupini in obe sta zaigrali. Tako so prišli vsi otroci na vrsto in preizkusili biti igralec in gledalec. Otroci se niso učili besedila na pamet, temveč so se z vlogo poistovetili in se preko igre naučili besedilo. Vživeli so se v vlogo in jo odigrali z velikim ponosom. Zdeli so se manj sramežljivi kot pri prejšnji igri. Pomagali so si med seboj in se prilagajali. Pek se je zmedel in ni vedel kaj mora povedati. Takrat mu je igralka, ki je

igrala Ano, pomagala in kar sama rekla: "A mi date moko?" Tako so kmetu vsi igralci in gledalci pomagali pokazati navdušenje, ko je spet dobil svoj prstan nazaj. "Ne to moraš bolj naglas, pa biti vesel." Gledalci so z večjim zanimanjem vse opazovali v tišini. Opazila sem, da jim je bila ta igra bolj zanimiva kot igra z lutkami. Igralce sva spodbujali, da glasno govorijo. Prva predstava je bila zame bolj naporna kot druga, saj sem otroke vodila bolj pri igri z lutkami kot dramski igri. Gledalci so nato postali igralci in tako so prišli vsi na vrsto za ogled in igro v predstavi. Menim, da je druga skupina lažje in bolj samostojno izvedla igro kot prva skupina igralcev. Predvidevam da zato, ker smo igro že dodobra poznali in jo ponovili kar nekajkrat. Prvo skupino igralcev sva z vzgojiteljico več usmerjali, kar pa ni slabo. Mogoče so imeli le premalo časa za igro in vživljanje v zgodbo. Vsi smo spoznali različne naloge v gledališču. Tako so gledalci dobro opazovali in bolje odigrali igro. Ugotovila sem, da je pomemben del participacije priprava okolja. Vzgojitelj mora pripraviti in oblikovati okolje tako, da otroke motivira. Pri predstavi, kjer so se otroci simbolno igrali, so imeli večjo motivacijo in zanimanje in tako s tem dokazali, da je v predšolskem obdobju igra najpomembnejša. Preko nje se učijo in dosegajo višje cilje ter celostni razvoj. Po koncu predstave so otroci predlagali, da sami spečemo kruh. Želeli so, da se igram z njimi in skupaj poizkusimo tudi sami speči kruh. Nato so predlagali, da spečemo pravi kruh, saj smo se skozi igro naučili, katere pripomočke potrebujemo za peko. Otroci so se tako naučili nekaj o sestavinah in kako speči kruh. Nekaj otrok se je usedlo za mizo in narisali so svoj recept za kruh. Otroci so tako sami prišli do ideje in jo izpeljali. Dosegli so najvišjo participacijo po Hartu (1992). Tukaj pa tudi potrjujem Hartovo (1992) navidezno participacijo. Otroci nimajo ustreznega dostopa do vseh virov in moči. Brez odraslih se njihove ideje težko realizirajo. Tako sva z vzgojiteljico pripravili sestavine, ki so jih naročili otroci, in skupaj smo spekli kruh. Vsak je spekel svojo žemljico in jo pojedel, tako kot Ana v predstavi.

LUTKOVNA IGRA 3

Otroci so se igrali s senčnimi lutkami, ki sem jih izdelala jaz. Igrali so se s svojo senco, ki jo je oddajal grafoskop. Premikali so lutke, oponašali glasove in začudenje lutk. Igrali so se s senco, kazali roke na steni in na grafoskopu, lovili zajčka in se zabavali. Igra s senco jim je bila zanimiva. Otrokom sem med samostojno igro s senčnimi lutkami pokazala, kako se premika senčna lutka, kako odide in kako se približa. Otroci so s premikanjem senčne lutke imeli nekaj težav, a z vajo je bilo vedno lažje. Eden od otrok je predlagal, da naredimo vsak svojo lutko. Drugi je nato dodal, da lahko tudi zaigramo igro. Vsi so se z velikim navdušenjem strinjali.

Otroci so tako sami predlagali dejavnosti in dosegli participacijo. Tako se je zopet izkazalo, da je pri participaciji potrebna vloga odraslih. Nekateri otroci so izdelali lutko z obrisom moje šablone, nekateri pa so narisali svoje. Otroci so ustvarjali in naredili vsaj eno lutko ali več. Večina deklic je izdelala glavno junakinjo Ano, dečki pa mlinarja. Bili so navdušeni, da sodelujejo. Igrali so se samostojno s svojimi senčnimi lutkam. Otroci niso bili sramežljivi in pri sodelovanju sem opazila tudi tiste najbolj zadržane. Vidno je bilo, da so se otroci skozi lutke tekom tednov naučili veliko samostojnosti, sodelovanja in samozavesti. Za začetek so imeli kar nekaj težav s premikanjem lutk. Največ težav so imeli pri odhajanju s scene. Gledali so večinoma na platno in ne lutke. Otroke, ki so sprva imeli težave pri ročnih lutkah, sem hitreje opazila. Bili so vidno boljši kot pri ročnih lutkah. Zadržane otroke, ki se težje odprejo, sem pohvalila in bili so veseli. Opazila sem, da se otroci, ki so bolj zadržani, bolj odprejo pri senčnih lutkah. Bili so dobri govorci v predstavi s senčnimi lutkami in prikazali so svoja čustva. Govorili so že bolj glasno kot pri že zaigranih igrah. Poznali so besedilo in se brez težav vživeli v igro. Igrali so se in med tem zaigrali predstavo. Z glasovi so pokazali žalost, srečo in začudenost. Bila sem ponosna in vesela, da mi je uspelo več kot sem pričakovala. Skozi lutkovne dejavnosti se je pokazala participacija otrok, ki pomaga pri demokratičnosti. Izkazalo se je tudi, da so odrasli pri tem zelo pomemben del. Otrok je tako pri participaciji samostojen in sodeluje pri doseganju svojih ciljev, pri tem pa potrebuje pomoč odraslega pri oblikovanju okolja in pridobivanju virov. Tako je pomembna dobra motivacija in oblikovanje okolja za otrokovo participacijo.

Slika 10: Dramska igra

Slika 11: Izdelava senčnih lutk

Slika 12: Senčna lutka Ana

Slika 13: Igra s senčnimi lutkami

5.5 Zaključek z ogledom posnetka

Vso dogajanje sem zabeležila s fotografijami in videoposnetki, saj sem otrokom želela pokazati, kaj vse smo delali in se naučili. Želela sem, da vidijo, kaj so ustvarili sami. Zanimalo me je, kako se bodo odzvali na to, ko bodo videli sebe na posnetku.

Otroci so z veseljem pripravili svoje stole, da si ogledajo video, kako sami igrajo v lutkovni predstavi. Tudi pri pripravi na ogled posnetka je ena od deklic prevzela pobudo in povedala, kam naj se kdo usede. Stole so postavili pred mizo in se na njih usedli nižji otroci. Ostali so se usedli na mizo in na tla pred stole. Komaj so čakali. Jaz sem le pripravila posnetek. Najprej so nekaj minut tiho opazovali. Začel se je smeh in komentiranje samega sebe: "To sem bil jaz." "Tukaj si mi pozabil podati moko, pa sem te jaz spomnila." Nekateri so mirili druge, da ne slišijo, zato sem jih umirila in dogovorili smo se, da se o posnetku kasneje skupaj pogovorimo. Nekaj časa so v miru gledali in se smejali, vendar so še vedno kaj pripomnili, a manj. Opazila sem, da so otroci med posnetkom uživali in radi gledali same sebe. Menim, da sta ogled sebe in refleksija zelo pomembna. Otroci tako spoznajo, da so pomembni v življenju in se imajo tako tudi raje. Pomaga tudi pri samozavesti in vrednotenju sebe. "Jaz sem najbolj glasno topotal z nogami." Otroci vidijo, kje v družbi se nahajajo in koliko sami sebe cenijo in koliko jih drugi. Posnetek je zaradi njegove narave veliko lažje (večkrat) analizirati, tudi vzgojiteljici je to prišlo v pomoč, saj je sama lažje naredila analizo otrok za pomoč pri govornih urah s starši. Otroci so opazovali večinoma s smehom na obrazu, nekateri ves čas, drugi bolj resno, in niso želeli komentirati. Menim, da jim je bilo zabavno gledati sebe na posnetku. Ponosni so bili nase in tudi na prijatelje: "To si pa dobro rekel, veš." Na koncu smo vsi zaploskali in se pohvalili, bila sem ponosna. Po ogledu posnetka sem vprašala, ali jim je bilo všeč, kar so videli, in vsak je povedal svoje mnenje. Vsak je z veseljem kaj povedal, tudi tisti bolj zadržani. Veselo so dvigovali roke in se dopolnjevali. Pripovedovali so, kaj so počeli in kako zanimivo je bilo. Bili so ponosni nase. Vendar, ko sem jih povprašala če si ogledamo posnetek še enkrat, te želje niso imeli.

Slika 14: Ogled videoposnetka

5.6 Refleksija

Uvedba ljubljenca je bil zame izziv, ki sem se ga lotila izredno previdno. Negotovost je hitro splahnela, saj so se otroci z lutko hitro poistovetili. Mislila sem, da bo otroke motilo, da besede prihajajo iz mojih ust, a so me pozitivno presenetili. Miš Niko so takoj sprejeli in se do nje vedli izredno zaščitniško. S tem sem dokazala, da ko imam lutko, imam v roki moč. Z mojo vero v lutko se je vse odvijalo bolje in hitreje. Bolj sem zaupala lutki, se zabavala in se igrala, bolj sem bila bližje otrokom. Bila sem presenečena, da se tako poistovetijo in se resno igrajo z njo. Pričakovala sem, da bodo dlje časa z njo, vendar drži, da ne moreš biti ves čas samo z eno stvarjo ali osebo. Ko sem vprašala otroke, kje je Nika, so odgovorili, da počiva, saj se zdaj igrajo sami, sem jih razumela. Tudi jaz se marsičesa naveličam hitro, kaj šele otroci. Za to nalogo sem se res trudila in moja želja je bila, da bi bili z ljubljencekom čim več skupaj. Menim, da sem bila včasih malo preveč vsiljiva z lutko, zato je miš Nika že tretji teden odšla domov, da so jo otroci še z večjim zanimanjem pozdravili v slovo in ji pripravili zabavo.

Na igranje lutk sem se veliko pripravljala. Na začetku sem imela težavo, kako bom ves čas gledala lutko in ne otrok, vendar mi je z vajo šlo lažje in osredotočala sem se na lutko in manj na otroke. Otroke sem kasneje bolj opazovala na videu in tako dobila večji vpogled na lutkovno predstavo. S spreminjanjem glasu nisem imela težav, saj sem vedela, da je to za otroke toliko bolj zanimivo. Bolj sem lutke animirala, bolj so bili otroci v zgodbo vživeti sami. Pri dramski igri sem lahko bolj pozorno opazovala ostale otroke in se vživela v njih, saj kot igralci niso imeli večjih težav. Uživali so in tudi naslednji dan so želeli igrati, saj so igro igrali, kot da se

igrajo. Tako sem se naučila, da če si sproščen in nisi obremenjen z besedilom, je igra boljša. Sama sem se bolj znašla v igri s senčnimi lutkami. Lutke sem lažje in hitreje menjala ter spreminjala glasove. Bile so mi tudi bolj zanimive, saj sem se z njimi srečala prvič.

Ocenim lahko, da so lutke otroke bolj povezale. Glede na izkušnje pri projektu ocenjujem, da so otroci med seboj imeli več telesnega stika in se bolj pogosto igrali v skupinah. Lutka jim je pokazala življenje na lep in zanimiv način s pravilnim vedenjem in komunikacijo. Prikazala se je participacija otrok skozi lutke. Otroke sem tako skozi lutke še bolj spoznala in dobila razlago, zakaj je vsak po svoje poseben. Opazila sem, da je bila otrokom dramska igra bolj zanimiva kot igra z lutkami. Predvidevam, da bi pri lutkah potrebovali več časa, da raziščejo medij, se poigrajo s tehniko. Posnetek so si otroci ogledali z zanimanjem in ves čas je bil prisoten smeh na obrazu, kar je bil dokaz, da so se zabavali. Povezala sem se z otroki, tako med lutkovno kot dramsko igro. Z ljubljenko Niko pa je bilo vse še lažje. Približala sem se otrokom in bila ena izmed njih ter s tem potrdila, da lutka pripomore k zblževanju otrok. Moja avtoriteta pri otrocih ni bila izpostavljena in videla sem jih skozi drugačne oči. Tako sem z ljubljencem zadovoljna. Otroci so me sprejeli in začutila sem, da sem jim pri srcu. Eden od otrok je rekel: "Ana, boljše bi bilo, če bi bila ti v naši skupini za vedno, ti in Claudia." Takrat sem začutila v sebi toplino in počutila sem se neverjetno. Tudi vzgojiteljica Claudia je bila ponosna name, vsekakor pa se zavedam, da vaja dela mojstra. Otroci so se z lutkovnimi dejavnosti zblžali in opazila sem, da jim je bilo zanimivo. Dosegla sem cilj povezovanja otrok. Sedaj želijo otroci velikokrat sami ustvariti lutkovno predstavo. Pripravijo stole za gledalce in ostale otroke povabijo na predstavo. Otroci tako sami improvizirajo igro. Lutkovne dejavnosti so res čudežne. Otrokom sem se približala tako v igri kot čustveno. Tako sem prišla do zaključka, da lutka pripomore k sodelovanju in sproščenemu vzdušju. Igra je zelo pomembna pri otroku, zato skušamo čim bolj izkoristiti otrokovo igrivost in se preko nje tudi sami kaj naučiti. Bolj smo igrivi in pustimo domišljiji prosto pot, bolj lutka pripomore k otrokovi participaciji.

6. ZAKLJUČEK

Kot sem že zapisala v uvodu, je igra pomemben del predšolskega otroka, preko katere se uči in razvija. Otrok skozi igro zadovoljuje svoje potrebe, da pa ima otrok zagotovljene potrebe, je naloga vzgojitelja. S tem, ko otroku zagotovimo prijetno, varno in spodbudno okolje, mu tako zagotovimo optimalen razvoj. Da pa je razvoj zagotovljen, je potrebno, da je otrok vključen in sodeluje pri procesu s soodločanjem. Tako naj bi imel otrok besedo pri poteku svojega

vsakdanjega življenja in bil vključen v participacijo. Participacija je na področju predšolske vzgoje najbolj razvita v vrtcu Reggio Emilia. Otrok ima pri konceptu participacije občutek pripadnosti in da je pomemben del svojega okolja. Koncept poudarja predvsem pomen okolja in njegov vpliv na otrokov razvoj. Kurikulum za predšolsko vzgojo je rezultat nenehnega procesa dogovarjanja med otroki in vzgojitelji. Vsak otrok ima sam notranje zmožnosti za odkrivanje in raziskovanje sveta, zato sem participacijo želela preveriti v našem vrtcu.

S projektom *Lutke v vrtcu* sem uresničila cilje diplomske naloge. Ugotovila sem, da lutka pripomore k participaciji otrok. Z lutko – ljubljencem skupine sem se otrokom približala in jih bolje spoznala. Otroci so se čustveno odprli. Lutka je pripomogla k samozavesti in sodelovanju otrok in razumevanju odnosov. Pomagala je pri strpnosti in spoštovanju različnosti. Opazovala sem otrokovo igro in odzive. Lik lutke Nike je v otrocih vzbudil igrivost, radovednost, verjeli so vanjo in bila je del njih. Tako sem preko lutke spoznala otrokov pogled na svet skozi drugačne oči. Poblizje sem jih videla in jih razumela, saj sem bila v njihovi igri ena izmed njih in ne le oseba z avtoriteto. Lutka Nika je bila tako ena izmed njih. Izdelava lutk in lutkovne predstave je pripomogla k boljši vključitvi posameznikov v skupino. Med otroki sem opazila več sodelovanja in strpnosti. Ugotovila sem, da lutka pripomore k zavedanju pripadnosti in sodelovanju. Otroci so bili bolj ustrezljivi in se skušali lepo spoštljivo vesti drug do drugega. Ugotovili so, da so pomemben del skupine. Otroci so se spoznavali skozi lutke in se ob njih celostno razvijali. Razvili so se socialno, emocionalno, kognitivno in telesno. Lutka je otroke sama pripeljala do rešitve in jim ponudila možnost samostojnega razmišljanja. S tem jim je omogočila participacijo in dala navdih za nove ideje. Otroci so tako ustvarili predstavo, se v njej zabavali in igrali.

S projektom sem dokazala, da ima lutka pomembno vlogo pri razvoju otrok. Lutka pripomore k lažjemu razumevanju otrok in njihovi participaciji. Hvaležna sem za to izkušnjo v vrtcu. Veliko sem se naučila o svojem bodočem profesionalnem poklicnem delu.

7. LITERATURA

Batistič Zorec, M. (2010). Participacija otrok v slovenskih vrtcih z vidika stališč in izkušenj vzgojiteljev. V: *Pedagoški koncept Reggio Emilia in kurikulum za vrtce*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerza v Ljubljani, str. 67-85.

Devjak, T. (2012). *Evropski socialni sklad in nadaljnje izobraževanje in usposabljanje v vrtcih: primer projekta "Reggio Emilia"*. *Vodenje v vzgoji in izobraževanju*, 10(1), 15-32. Pridobljeno s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-4AFSHWGT/e90a7203-73b8-47e9-b4a2-7b1c1a8779cf/PDF>.

Devjak, T. in Batistič Zorec, M. (2011). *Pristop Reggio Emilia – izziv za slovenske vrtce: zbornik zaključne konference – priročnik za dobro prakso*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerza v Ljubljani.

Geršak, V. in Korošec, H. (2011). Umetnost – prostor otrokovega doživljanja in izražanja. V Devjak, T. in Batistič Zorec, M. (ur.), *Pristop Reggio Emilia – izziv za slovenske vrtce: zbornik zaključne konference – priročnik za dobro prakso* (str. 67-88). Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerza v Ljubljani.

Korošec, H. (1996). *Radost gledaliških delavnic*. Celje: Samozaložba.

Korošec, H. (Pef gradivo). *Komunikacija v gledališki in lutkovni dejavnosti*. Pridobljeno s <http://www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/3-korosec-komunikacija.pdf>.

Korošec, H. (Pef gradivo). *Lutke - otrokov vsakdan v vrtcu in šoli*. Pridobljeno s <http://www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/3-korosec-kreativna.pdf>.

Korošec, H. (2009). Lutkovna in dramska igra v otrokovih sto jezikih. V: Devjak, T., Skubic, D. (ur). *Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerza v Ljubljani, str. 119-132.

Korošec H. in Majaron Edi. (2002). *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Korošec H. in Majaron Edi. (2006). *Otrokovo ustvarjanje z lutkami*. V: Bogdana Borota, V. Geršak, Helena Korošec in Edi Majaron, *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*, str. 95–140. Koper: Pedagoška fakulteta Koper.

Kroflič, B. (2002) Recenzija. V: *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Kurikulum za vrtce. (1999). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Lapajne Dekleva, T. (2003). *Od kod si, kruhek?* Radovljica: Didaktika.

Majaron, E. (2017). *Vera v lutko: razmišljanja o lutkovni umetnosti.* Ljubljana: Mestno gledališče ljubljansko.

Nemec, B. in Krajnc M. (2011). *Razvoj in učenje predšolskega otroka.* Ljubljana: Grafenauer.

Osojnik B., (2015). *Čudoviti svet lutk.* Didaktika, december-januar, 2-4. Pridobljeno s <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-A6QZ35NE/da9949cb-c483-466a-af50-2555c2aba8c1/PDF>.

Retuznik Bozovičar, A. in Kranjec, M. (2010). *Pedagogika in pedagoški pristopi v predšolskem obdobju.* Velenje: Modart.

Rutar, S. (2013). *Poti do participacije otrok v vzgoji.* Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno - raziskovalno središče, Univerzitetna založba Annales.

Skubic, D. (2009). Razvoj in uporaba vseh čutil, spodbujanje in omogočanje vseh oblik izražanja: jezikovno izražanje v pedagoškem pristopu Reggio Emilia. V: Devjak, T., Skubic, D. (ur). *Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia.* Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerza v Ljubljani, str. 161-174.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. (1994). Ljubljana: DZS.

Zorec D. (2007). *Lutke iz domače delavnice.* Grosuplje: Knjigca.